

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Fridrich Barbarossa a III. křížová výprava**

**Radek Švec**

Plzeň 2014

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

**Bakalářská práce**

**Fridrich Barbarossa a III. křížová výprava**

**Radek Švec**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Drahomír Suchánek, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2014*

.....

Tímto děkuji PhDr. Drahomíru Suchánkovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce.

## Obsah

1. ÚVOD .....	6
2. PÁD JERUZALÉMA A PŘÍPRAVY NA OZBROJENOU POUŤ .....	9
3. CÍSAŘSKÉ NESHODY NA BYZANTSKÉM ÚZEMÍ .....	13
4. SLAVNÉ VÍTĚZSTVÍ A NEČEKANÁ TRAGÉDIE .....	16
5. NESLAVNÝ KONEC VÝPRAVY .....	20
6. ČEŠI NA III. KŘÍŽOVÉ VÝPRAVĚ .....	24
7. BARBAROSSŮV ODKAZ .....	27
8. ZÁVĚR .....	30
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ .....	33
10. RESÜMEE.....	35

## 1. Úvod

Ve své práci se zabývám vojenským tažením Fridricha Barbarossy v rámci Třetí křížové výpravy. Kterékoli téma spojené s osobností, jež zastává tak pevné místo v historickém povědomí jako Fridrich Barbarossa, je pro každého historika nepochybně velkou výzvou, a není proto potřeba ho nijak zvláště zdůvodňovat. Tato skutečnost, podobně jako ta, že osoba prvního císaře pocházejícího z rodu Štaufů stojí již od samého začátku v centru pozornosti autorů historických prací, ovšem představuje pro autora současně nemalý závazek. Také téma samotné Třetí křížové výpravy (obdobně jako témata křížových výprav všeobecně) se nepochybně odedávna těší velké a zasloužené pozornosti a to jak evropských, tak arabských historiků. Všechny tyto faktory také souvisí s častým zpracováváním těchto témat. I toto ovšem vnímám veskrze pozitivně, protože jsem zastáncem názoru, že žádný text nemá jediný předem daný význam, který mu vdechl jeho autor a který stačí pouze odkrýt – ale smysl získává až při čtení, jež je dialogem mezi čtenářem a textem samotným. Text má proto podle mého názoru tolik různých významů, kolik má čtenářů, a historický pramen může vydat tolik různých svědectví, kolik otázek mu historici položí.

Cílem mé práce je zmapovat tažení Fridricha Barbarossy do Svaté země a zhodnotit jeho výsledek. Ve dvou kratších kapitolách jsem se také pokusil objasnit účast českého vojska na tomto tažení a nastínit Barbarossův odkaz, který byl postupně oživován dalšími významnými osobnostmi německých dějin. Na tomto místě také sluší zmínit, že se ve své práci zabývám pouze tažením pod vedením císaře Barbarossy, druhý sled Třetí křížové výpravy, totiž námořní expedice anglického vládce Richarda Lví Srdce a francouzského krále Augusta II., zůstaly v této práci záměrně mimo moji oblast zájmu.

Mezi stěžejní díla, z nichž jsem vycházel, patří knihy věnující se výhradně výpravě vedené Fridrichem Barbarossou. Klíčovým pramenem pro mne byla kniha *Třetí křížová výprava dle kronikáře Ansberta, historie o výpravě císaře Fridricha sestavená jakýmsi rakouským klerikem, který se jí účastnil, jménem Ansbert (Skutky nejjasnějšího z římských císařů Fridricha)*, která se stala jakousi oficiální kronikou výpravy a kterou z latiny přeložil a historickým úvodem opatřil Pavel Soukup. Nutno podotknout, že Ansbertovo jméno je v rukopise kroniky připsáno pozdější rukou a není potvrzeno jiným pramenem, tudíž nemusí nutně označovat autora, ale například redaktora některé z verzí kroniky. Ať už je ale autor jakýkoli, důležité je, že se jedná o zprávu přímého účastníka tažení (navíc pravděpodobně

z nejbližšího panovníkova okolí) a představuje jeden z hlavních pramenů pro studium Třetí křížové výpravy, přesněji řečeno zejména části, kterou vedl Fridrich Barbarossa a která byla v centru mé pozornosti. Dílo je nekritickou oslavou štaufského císaře, k jehož osobě je autor naplněn obdivem, přesto jeho sdělnou hodnotu musí ocenit každý, kdo se zabývá historií křížáckého hnutí. Obsáhlé přepisy diplomatické korespondence a dalších písemných záznamů pak její informativní (a zároveň objektivní) hodnotu naopak zvyšují. Je jistě velká škoda, že je tato kronika mimo úzký okruh odborníků téměř neznáma. Ocenit je třeba i úvod překladatele Pavla Soukupa, popisující ve zkratce, zato však velmi zasvěceně dobové okolnosti.

Co se týče literatury, důležitým titulem věnujícím se výhradně Třetí křížové výpravě je kniha *The Third Crusade 1191: Richard The Lionheart and the battle for Jerusalem*, jejímž autorem je David Nicolle. Cenným zdrojem informací pro moji práci byla rovněž biografie Ferdinanda Oplla *Friedrich Barbarossa: Císař a rytíř* věnující se podrobně životu slávou opředěného císaře. Ani zde nezůstalo téma Třetí křížové výpravy, při které první císař z rodu Štaufů zahynul, opomenuto. Také v mnoha dalších publikacích věnujících se obecnějším dějinám křížových výprav je tématu Třetí ozbrojené pouti věnována zasloužená pozornost. Jedná se například knihy *Křížové výpravy* od Antonyho Bridge, *Svaté války: Dějiny křížových výprav* od Christophera Tyermana, práce Věry Hrochové *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik* či kniha Věry a Miroslava Hrochových *Křížáci v Levantě*. Na závěr je třeba zmínit také knihu *Bůh tomu chce*, s podtitulem *Češi a Moravané na III. křížové výpravě do Svaté země* od Karla von Wetzkyho. Byť tato práce není v pravém slova smyslu odborným zdrojem, ale spíše populárně naučným, její autor líčí události skutečně velmi precizně a přesně na základě historických dokumentů a studia pramenů, což lze ověřit i srovnáním s různými čistě odbornými zdroji.

Práce je rozdělena na osm kapitol, je doplněna seznamem literatury a cizojazyčným resume. Kapitola následující po *Úvodu* nese název *Pád Jeruzaléma a přípravy na ozbrojenou pouť*. Kromě účinků samotného pádu města na celý západní svět se zabývá mimo jiné jednáním Barbarossy s papežem, přípravou plánu trasy ozbrojené pouti, vyjednáváním o průchodu vojsk s vládci jednotlivých území, či složením a početním stavem vojska. Kapitola *Císařské neshody na byzantském území* pojednává o vstupu mohutného císařova vojska do Uher, přátelském setkáním Barbarossy s uherským králem Bélou III., o pozdějších neshodách s byzantským císařem Izákem Angelem a následujícím sužováním říšského vojska

nepřátelskými ataky, dále zachycuje plnění Byzance ozbrojenými poutníky, zabývá se odchodem uherského oddílu a problematickým přechodem moře Barbarossovým vojskem. Čtvrtá kapitola *Slavné vítězství a nečekaná tragédie* je věnována vstupu výpravy na území Turků, objasňuje fakta o nepřátelských útocích místních obyvatel vůči rytířům Svatého kříže, o postoji nového vládce Qutbuddína vůči výpravě, o slavném vítězství křižáků v bitvě o seldžucké hlavní město Konyu a o tragické smrti císaře v proudu řeky Salef. Následující pátá kapitola *Neslavný konec výpravy* se zamýšlí nad dopadem císařovy smrti na morálku vojska (včetně návratu některých účastníků zpět do vlasti, volby Fridricha Švábského novým velitelem výpravy) a jeho postupným definitivním rozpadem. Kapitola *České vojsko na III. křížové výpravě* upozorňuje na neúčast vládnoucího českého knížete, zabývá se složením českého kontingentu v čele s knížetem Děpoldem, hlavním významem a přínosem českého vojska, úkoly a úspěchy českých bojovníků. Sedmá kapitola s názvem *Barbarossův odkaz* poukazuje na pověstmi opředenou vzpomínku na slavné tažení a tragickou smrt hrdinného císaře a připomíná vzkříšení jeho odkazu v německých dějinách. V *Závěru* se pak pokouším zhodnotit postup, výsledek i důsledky výpravy.



## 2. Pád Jeruzaléma a přípravy na ozbrojenou pouť

Dvanácté století bylo v západní Evropě obdobím neobyčejného hospodářského a populačního rozmachu, doprovázeného velkým kulturním pokrokem i rostoucí sebedůvěrou.<sup>1</sup> O to více roku 1187 ohromily Evropu zprávy o tom, že svaté město Jeruzalém, získané křižáky před necelým stoletím z rukou Turků, je opět ztraceno a upadlo pod muslimskou nadvládu.<sup>2</sup> Špatné zprávy ze Svaté země se po celém západním křesťanském světě šířily velmi rychle. Počáteční obavy se však brzy proměnily v mohutnou vlnu nadšení pro křižáckou myšlenku. Zklamání, které zanechal nezdar druhé křížové výpravy, bylo rázem zapomenuto. Stejně tak se brzy ukázalo, jak mylné bylo zdání, že po bitvě u Hattínu, která znamenala největší porážku západních zbraní z rukou nekřesťanského vojska od 10. století, dospělo křižácké hnutí k neodvratnému konci. Jako první se ke křížové výpravě přihlásil sicilský král Vilém II. se svými Normany (jednalo se o flotilu přibližně 50 lodí s 200 rytíři), do Palestiny odpluly také drobné skupiny křižáků z Flander, Dánska a Anglie.<sup>3</sup> Tyto skupiny ovšem nemohly přivodit významnou změnu poměru sil. Zásadní význam proto měla otázka, jak se k výpravě postaví přední evropští panovníci.<sup>4</sup>

Podobně jako v jiných oblastech se i v římskoněmecké říši šlechta zdráhala cokoli podniknout, aniž by znala záměry svého krále a císaře Fridricha Barbarossy.<sup>5</sup> V témže roce, kdy padl Jeruzalém, zemřel i papež Řehoř VII. Nový papež Klement III. okamžitě navázal spojení s císařem Barbarossou. Ten měl na rozdíl od králů Richarda a Filipa Augusta s křížovou výpravou již osobní zkušenost a navíc bylo jasné, že nějaký čas bude trvat, než se tehdejší Anglie s Francií odhodlají k činu, proto se zraky celé Evropy upínaly k nejmocnějšímu panovníkovi na tomto kontinentu, císaři Fridrichovi.<sup>6</sup>

Císař v této době vládl nad Svatou říší římskou, která se podobně jako většina západní Evropy nyní nacházela uprostřed kulturního a ekonomického obrození, již pětatřicet let a dlouho se rozhodoval, zda má na svatou výpravu proti nevěřícím vyrazit, nebo se má raději

---

<sup>1</sup> NICOLLE, David, *The Third Crusade 1191. Richard The Lionheart and the battle for Jerusalem*, Oxford 2005, s. 7.

<sup>2</sup> SOUKUP, Pavel, *Fridrich Barbarossa a jeho doba*. In: Ansbert. *Třetí křížová výprava podle kronikáře Ansberta*, Příbram 2003, s. 7.

<sup>3</sup> HROCHOVÁ, Věra, *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*, Praha 1982, s. 146.

<sup>4</sup> Tamtéž.

<sup>5</sup> TYERMAN, Christopher, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, Praha 2012, s. 376.

<sup>6</sup> WETZKY, Karl von, *Bůh tomu chce. Češi a Moravané na III. křížové výpravě do Svaté země*, Brno 1998, s. 24.

starat o svoje impérium.<sup>7</sup> Císař na výzvu papeže k osvobození Božího hrobu z rukou nevěřících reagoval spíše opatrným vyjednáváním a zavazovat se příliš nechtěl. Ostatně otázka křížových výprav skutečně nebyla po celou dobu Barbarossovy vlády hlavním cílem jeho politiky, jak by se na první pohled mohlo zdát. Na počátku sedmdesátých let navázal císař kontakty dokonce se Saladinem, čímž si chtěl vytvořit protiváhu při jednání s byzantským císařem.<sup>8</sup> V pozadí jeho rozhodování však stál kromě jiného od doby schizmatu stále více patrný vliv příkladu Karla Velikého, zejména pak jeho boje proti nevěřícím a snaha o šíření katolické víry.<sup>9</sup> Volání zničeného Jeruzalémského království o pomoc a výzvy papeže tak nemohl Fridrich, který v Mohuči o čtyři roky dříve demonstroval svou vrcholnou moc a vedoucí postavení v křesťanském světě, nechat nevyslyšené.<sup>10</sup> Císařství zavazovalo a Fridrich si jako císař nemohl vybrat lepší završení své slavné vlády, než ozbrojenou pouť do Sváté země, jenž byla nejčestnější povinností křesťanského vládce.<sup>11</sup> Fridrich si rovněž uvědomoval, že křížovou výpravu může využít coby politický nástroj, s jehož pomocí se pouhým vyjednáváním vypořádá s odbojným welfským bratrancem Jindřichem Lvem, kterého donutil znovu odejít do exilu.

Po přijetí znamení kříže na slavnostním sněmu v Mohuči (27. března 1188) se Fridrich zpočátku hodlal zaměřit především na diplomatickou přípravu křížového tažení. Fiasko druhé křížové výpravy, které se roku 1147 ještě jako švábský vévoda účastnil společně se svým strýcem císařem Konrádem III., měl ještě v živé paměti. Poučilo ho o prastaré pravdě, že vojenský úspěch stojí a padá s pečlivým uchystáním, proto vše velice důkladně a do posledních podrobností připravil. S lodním prostorem pro přepravu své armády přes Středozemní moře ovšem počítat nemohl, protože ozbrojené síly Francie a Anglie ho potřebovaly nutněji než jeho vojáci a navíc se nevědělo, které přístavy by ve svaté Zemi mohly být ještě v době předpokládaného vylodění k dispozici.<sup>12</sup> Navíc kapacita lodí nebyla pro tak obrovské vojsko, jaké dával císař dohromady, dostatečná, aby mohlo být po moři přepraveno najednou. Vojsko proto muselo postupovat obvyklou suchozemskou trasou (přes

---

<sup>7</sup> Tamtéž.

<sup>8</sup> OPLL, Ferdinand, *Fridrich Barbarossa. Císař a rytíř*, Praha 2001, s. 169.

<sup>9</sup> Tamtéž.

<sup>10</sup> SOUKUP, s. 17.

<sup>11</sup> SOUKUP, s. 10.

<sup>12</sup> WETZKY, s. 27.

Uhry a Balkán do Malé Asie, která v podstatě odpovídala směru první křížové výpravy. Cílem bylo spojení s křesťanskými vojsky v Antiochii.<sup>13</sup>

Barbarossa si velmi dobře z vlastních zkušeností uvědomoval úskalí suchozemské křížácké trasy, tušil, jak obtížný bude pochod na Blízký východ.<sup>14</sup> Věděl, že zásadní význam bude mít zejména zásobování vojska a také uspořádání vztahu k místním obyvatelům.<sup>15</sup> Před odjezdem na kruciátu Fridrichovi diplomaté zavítali do Uher i do hlavního města Byzantské říše, kde se snažili vyjednat podmínky průchodu vojska těmito zeměmi. Klíčová jednání se vedla zejména s Byzancí, která ovládala mořské úžiny mezi Evropou a Asií, což byla místa zásadního významu. Byzanc měla kromě bezpečného průchodu zajistit také možnost nakoupení zásob a převoz přes úžiny, křížáci se měli na oplátku zdržet plenění a zejména nepodnikat nic, co by ohrozilo integritu a stabilitu byzantského panství na Balkáně.<sup>16</sup> Obě tyto mise dopadly nadmíru úspěšně, navíc se podařilo znovu navázat kontakt se sultánem seldžuckých Turků Kilič Arslanem, který přislíbil volný průchod vojsku a svoji neutralitu, stejně jako další vládce v Malé Asii, kníže Lev II.

Barbarossa vyrazil z Řezna osvobodit svatá místa od nadvlády muslimů v čele obrovské křížácké armády jako první evropský panovník 11. května 1189. Údaje o velikosti armády se značně různí. Dobovými prameny bývá počet shromážděných bojovníků odhadován na 100 000, případně dokonce až na 150 000.<sup>17</sup> Počet rytířů pak přibližně na 20 000.<sup>18</sup> U současných autorů jsou samozřejmě tyto počty korigovány poznatky získanými výzkumem, reálný odhad početní síly celého vojska kolísá mezi 30 000 až 40 000 muži.<sup>19</sup> Přesto se jednalo bezpochyby o největší armádu od dob starého Říma. Císařský kontingent tvořil největší část celé výpravy a jeho pochodová linie byla někdy až tři dny dlouhá.<sup>20</sup>

Přípravy k výpravě proběhly již v předchozím roce, takže jídlo i ostatní zásoby měly Fridrichovy jednotky k dispozici v dostatečném množství. Nábor účastníků byl prováděn mezi příslušníky vojenské aristokracie, mezi bohatšími obyvateli měst i v části nešlechtické

---

<sup>13</sup> Tamtéž.

<sup>14</sup> MADDEN, Thomas F., *The new concise history of the Crusades*, New York 2005, s. 80.

<sup>15</sup> SOUKUP, s. 25.

<sup>16</sup> Tamtéž.

<sup>17</sup> BRIDGE, Antony, *Křížové výpravy*, Praha 1995, s. 152.

<sup>18</sup> PHILLIPS, Jonathan, *The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople*, Londýn 2005, s. 66.

<sup>19</sup> WETZKY, s. 28.

<sup>20</sup> NICOLLE, s. 42.

venkovské populace, která disponovala určitým majetkem. Jako součást výkonu trestu se výpravy mohli účastnit také odsouzení zločinci. Vojenské oddíly se tvořily kolem vládců, pánů a rytířů, vedle této elity se ovšem na cestu vydalo i množství služebníků, kteří cestovali společně se svými pány a kteří ovládali potřebná řemesla. Barbarossa se v říši vytrvale zasazoval o to, aby si každý křížák zaplatil cestu, a rovněž zdůrazňoval, že příprava náboru a rekrutů musí probíhat pod dozorem místní šlechty a městských obcí.<sup>21</sup> Motiv k účasti naprosté většiny ozbrojených poutníků byl skutečně náboženský, nikoli finanční či sociální, protože stát se křížákem bylo ve skutečnosti velmi nákladné a mnozí rytíři se účastí na výpravě finančně zruinovali. Spoléhat na podporu z milodarů, jako tomu bylo u dřívějších křížových výprav, již nestačilo, takže s výjimkou nejvyšších velitelů musel být každý účastník třetí křížové výpravy nějakým způsobem nebo nějakou konkrétní osobou financován.<sup>22</sup>

Říši svěřil Barbarossa svému synovi a nástupci Jindřichu VI., který byl od roku 1169 korunován římským králem a spoluvládcem.<sup>23</sup> Po tomto kroku si už téměř sedmdesátiletý Barbarossa mohl dovolit proměnit ve skutek své světovládné nároky, které hlásal prostřednictvím své kanceláře, a zároveň naplnit své osobní a velmocenské ambice. Další císařův syn, švábský vévoda Fridrich, táhl spolu s vojskem a působil jako zástupce vrchního velitele.<sup>24</sup> Kromě něj císaře doprovázel také jeho bývalý kancléř (v té době již biskup würzburský) Gottfried, dalších deset biskupů a mnoho světských velmožů, včetně 28 hrabat.<sup>25</sup> Třetí křížové tažení se od obou předešlých značně odlišovalo. Nešlo zde totiž pouze o tažení rytířů a drobných lidí pod vedením velkých feudálů, v němž jsou všichni vedeni jedinou svatou myšlenkou o dobytí Božího města. Tentokrát šlo o vzorně organizovanou pouť vladaře, kde měli všichni poddaní (od nejvyššího až po poslední) své místo.<sup>26</sup> Tím pádem se přehmaty vůči obyvatelstvu (zejména pronásledování a vyvražďování židovských obcí, které doprovázely první křížovou výpravu a jejichž opakování si nepřál císař ani církve) omezily na snesitelnou míru.

---

<sup>21</sup> TYERMAN, s. 419.

<sup>22</sup> NICOLLE, s. 24.

<sup>23</sup> SOUKUP, s. 26.

<sup>24</sup> Tamtéž.

<sup>25</sup> NICOLLE, s. 29.

<sup>26</sup> WETZKY, s. 27.

### 3. Císařské neshody na byzantském území

Zatímco se císař s řadou významných knížat a menší částí vojska rozhodl přepravit do Vídně po Dunaji, většina vojska se vydala pozemní cestou. Během plavby nechal Barbarossa vypálit vesnici Mauthausen, protože obyvatelé tohoto místa ve snaze vydělat na průchodu Kristových bojovníků zvýšili ceny potravin a vymáhali od procházejících křižáků clo, které se císaři zdálo nadměru vysoké.<sup>27</sup> Ve Vídni jej uvítal rakouský vévoda, který se na přípravě křížového tažení významný způsobem podílel, přestože se sám vydal do Svaté země až o rok později. Po spojení obou částí vojska vstoupil Fridrich 25. května 1189 do uherské země.<sup>28</sup> Uherský král Béla III. se svojí ženou Markétou připravil císaři vlídné přijetí, ochotně mu poskytl zásoby na další cestu a samotného císaře dva dny hostil na svém soukromém loveckém ostrově, zatímco jeho vojsko nechal rozmístit na úrodné louky po celé své zemi.<sup>29</sup> Císař byl ve všech městech a biskupstvích přijímán s velkolepou nádherou. Barbarossův syn Jindřich se dokonce poblíž Bratislavy zasnoubil s jednou z dcer uherského krále, čímž byly vynikající vztahy s říší Arpádovců zpečetěny.<sup>30</sup>

V zapojení oddílů z Uher, které byly neustále nuceny balancovat mezi Byzancí a Západem, se odrážela usilovná snaha stát se součástí světa latinského křesťanství, která byla především prostředkem k zajištění vlastního nezávislého postavení.<sup>31</sup> První menší problémy nastaly výpravě při překonávání řeky Drávy. Křižáci na lodích strádali a někteří z nich se dokonce utopili.<sup>32</sup> Už s menšími problémy pak vojska 28. června 1189 překročila řeku Sávu a vtáhla do Bělehradu. V čele výpravy šli Češi a Uhři, druhé vojsko tvořili Švábové a Bavoři, třetí Frankové a zadnímu voji velel sám císař.<sup>33</sup>

Na území byzantského císaře Izáka Angela ovšem začaly problémy, které výpravu již neopustily. Přes všechny předběžné dohody se vztahy s byzantským císařem, který už delší dobu spřádal velice složitou hru, nevyvíjely dobře. Místo žehnajících a jásajících obyvatel a připravených skladů s potravinami na poutníky čekaly jen zatarasené cesty (průchody v soutěskách byly uzavírány tak, že byly poráženy vysoké stromy, které byly posléze kladeny

---

<sup>27</sup> ANSBERT, *Třetí křížová výprava podle kronikáře Ansberta*, Příbram 2003, s. 52.

<sup>28</sup> Tamtéž.

<sup>29</sup> Tamtéž, s. 56.

<sup>30</sup> OPLL, s. 173.

<sup>31</sup> TYERMAN, s. 419.

<sup>32</sup> ANSBERT, s. 56.

<sup>33</sup> WETZKY, s. 32.

na hromadu jako neproniknutelné zábrany), loupežnické tlupy a vystrašená, spíše nepřátelská populace. Fridrichovo vojsko postupovalo po staré římské silnici ještě z Trajánovy doby, jejíž stav však byl ještě velmi dobrý.<sup>34</sup> S nepřátelskými ataky se poutníci vypořádávali tak důsledně, že stromy byly velice brzy posety nahými těly nepřátel, které předtím o všechno oloupili. Rovněž nepřipravené sklady s potravinami kompenzovali vyrabováním místních sedláků, pro které to ovšem znamenalo smrt hladem. Brzy po překročení Sávy ve městě Niš předstoupili před Fridricha poslové srbského Štěpána Nemanji a posléze také bulharských Asenovců s cílem najít podporu v boji proti byzantskému panství a vytvoření protibyzantské aliance.<sup>35</sup> Pro Barbarossu to byla výhodná možnost, jak držet konstantinopolského císaře, který se rozhodl hledat podporu vůči křižákům i u samotného Saladina, alespoň trochu v šachu.<sup>36</sup> Přestože už zřejmě nikdo nepochyboval o tom, že dennodenní nepřátelské útoky na vojsko nemohou být pouhé chyby v administrativě Byzantské říše, ale jsou cíleně řízeny císařem Izákem, který navíc nechal v Konstantinopoli uvěznit Barbarossovy vyslance, střežil se Barbarossa otevřeně porušit norimberské dohody a nepřijal Srby ani Bulhary pod lenní svrchovanost západní říše. Hlavním Barbarossovým cílem bylo osvobodit Jeruzalém, proto se nechtěl příliš angažovat ve složitých balkánských poměrech.

13. srpna vstoupily jednotky císaře Svaté říše římské do města Sofie, které však našly zcela opuštěné, navíc bez jakýchkoli potravin.<sup>37</sup> 26. srpna dorazila Barbarossova výprava k městu Filippopolis (dnešní Plovdiv), kde vyhladovělé vojsko našlo město opět téměř opuštěné od většiny obyvatel, zvláště pak od těch majetných.<sup>38</sup> Křižáky radostně uvítala pouze místní arménská menšina, která jim nabídla levné potraviny a svoji podporu.<sup>39</sup> V té době se jednalo o nejsilnější arménské osídlení v Evropě, které bylo s vládou místního pravoslavného biskupa velmi nespokojeno. Po návštěvě byzantského poselstva bylo jasné, že vyjednání s jejich vladařem, ztěžované problémem dvojího císařství (oba vládcové si navzájem upírali nárok na titul římského císaře), bude více než problematičné.

Vojska ozbrojené pouti se nyní nacházela ve válečném stavu s Byzantskou říší a za této situace nebylo možné pomýšlet na přechod moře, proto vojska začala s cílenou devastací

---

<sup>34</sup> Tamtéž, s. 43.

<sup>35</sup> SOUKUP, s. 27.

<sup>36</sup> MADDEN, s. 82.

<sup>37</sup> WETZKY, s. 47.

<sup>38</sup> HROCHOVÁ, Věra, *Křížové výpravy*, s. 150.

<sup>39</sup> WETZKY, s. 47.

okolního území. Vypalovala usedlosti sedlákům a násilně sklízela úrodu, dobývala okolní města a pevnosti. Barbarossa dal vyplenit a zpusťit rozsáhlá území Byzantské říše, mezi jinými bylo dobyto také bohaté město Berrhoe (dnešní Stara Zagora), hrad Scribention, dále město Brandoveus, Pernis a několik dalších hradů.<sup>40</sup> Když se o těchto rozmíškách mezi oběma vladaři dozvěděl uherský král Béla III., který si jako přímý souseď Byzantské říše nemohl neshody s vladařem v Konstantinopoli dovolit, rozhodl se svůj uherský oddíl odvolat. Odchod dvou tisíců uherských rytířů znamenal pro Barbarossu komplikaci. Aby tento odchod nepodlomil morálku dalších vojsk, rozhodl se návrat uherských rytířů uskutečňovat nenápadně po částech.<sup>41</sup>

8. listopadu vyrazilo Fridrichovo vojsko z Filippopole směrem k Adrianopoli, kam dorazilo 22. listopadu. Fridrich se zde rozhodl přezimovat a uvažoval dokonce o dobytí Konstantinopole.<sup>42</sup> Císaři se však stále jednalo především o úspěch křížové výpravy, dostat se co nejrychleji do Jeruzaléma bylo proto v tuhle chvíli důležitější. Fridrich Švábský ovšem sestavil skupiny, které měly za úkol obsazovat byzantská města a hrady. Mezi jinými byla obsazena města Probaton, Dimotika, Culos, Menas nebo hrad Nikiz, který měl údajně sloužit konstantinopolskému císaři k výrobě jedu.<sup>43</sup> Celá země byla zpusťšená nesmírným pleněním, poutníci často vypalovali kostely i svatyně. Byzantský císař již déle nemohl čelit takto silnému tlaku, navíc se obával, že v jarních měsících dojde k obklíčení Konstantinopole a posléze k průchodu Fridrichových jednotek jeho sídelním městem. To vše nakonec vedlo k tomu, že na Velikonoce 1190 Izák souhlasil s přepravou obrovského křížáckého vojska na byzantských lodích do Malé Asie.<sup>44</sup>

---

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 51.

<sup>41</sup> WETZKY, s. 57.

<sup>42</sup> SOUKUP, s. 27.

<sup>43</sup> ANSBERT, s. 78.

<sup>44</sup> SOUKUP, s. 27.

#### 4. Slavné vítězství a nečekaná tragédie

Na Velikonoce roku 1190 se křižácká armáda přeplavila během pouhých čtyř dnů (22.—28. března) za pomoci flotily byzantského císaře přes moře a bezpečně se vylodila na asijských březích. Hned následující den se křižáci vydali z Lampsaku přes zalesněné a nerovné cesty pohořím východní Mysie směrem na východ. Na začátku dubna pak vojska překročila řeku Granikos a vstoupila do města Pegai ve frýžské Laodikáji, kde byli místními Latiny přijati velmi vlídně a pohostinně (na zdejším trhu pak mohli levně nakoupit potraviny a krmivo pro koně).<sup>45</sup> 9. dubna dorazilo Barbarossovo vojsko do pevnosti Sycheron, která byla cílem ozbrojených poutníků podobně jako při předchozí křížové výpravě. O deset dnů později dorazilo vojsko do města Filadelfie, kde došlo k několika rozmíškám s místními obyvateli. Přestože císař uvažoval o trestné akci, přiklonil se nakonec ke smírnému řešení, v neposlední řadě i proto, že toto město bylo jediným schopným křesťanským obranným bodem v pohraničí.<sup>46</sup>

Ozbrojení poutníci pak táhli dál přes Malý Tripolis, Hiearapolis, až k pláním Laodikáje, posledního křesťanského města, kterým poutníci prošli a odkud výprava pokračovala do vnitrozemí, které ovládal seldžucký sultán. 25. dubna vstoupili na území Turků.<sup>47</sup> Už velmi záhy při dalším postupu vnitrozemím se ukázalo, že ani Turci jim nejsou příliš přátelsky nakloněni. Dohody s Kilič Arslanem II. se ukázaly stejně málo platné jako dohody s Řeky, zvláště za situace, kdy byl sultán prakticky odstaven od vlády svým synem a Saladinovým zetěm Qutbuddínem, jenž byl stoupencem tvrdého postupu proti rytířům svatého kříže.<sup>48</sup> Ozbrojenou pouť tak zasáhla další vlna nepřátelských a loupeživých útoků. Barbarossova armáda navíc brzy začala strádat hladem a žízni. Biografie rakouského historika Ferdinanda Oplla dokonce hovoří o tom, že křižáci pili ze zoufalství vlastní moč, další se pokoušeli uhasit žízeň krví zabitých koní.<sup>49</sup> Jejich maso se pak stalo jediným zdrojem potravy.

---

<sup>45</sup> Ansbertova kronika uvádí, že obyvatelé města Pegai (zvaného někdy též Spigast), byli Latínové, nejsme ale schopni informaci ověřit, ani více o této komunitě zjistit.

<sup>46</sup> WETZKY, s. 80.

<sup>47</sup> MADDEN, s. 82.

<sup>48</sup> Je zjevné, že důležitou roli hrála krajně nestabilní vnitropolitická situace v seldžucké říši. Sultán Arslan Kilič rozhodl již v letech 1188—1189 o rozdělení říše mezi svých devět synů, bratra a synovce. Od této chvíle se rozpoutal mezi jednotlivými soky, toužícími po samovládě, tuhý boj, ve kterém si počínal s největším úspěchem právě Qutbuddín.

<sup>49</sup> OPLL, s. 177.



Koně i další tažná zvířata však stejně hynula jedno po druhém. Navíc čím hlouběji křesťané postupovali, tím se stávaly útoky intenzivnější a počet nájezdníků vzrůstal.

Počátkem května dosáhli křižáci za velkých útrap Hoyranského jezera (dnes Egridir Gölü), kde se jim úspěšně podařilo odrazit útok turkmenských oddílů.<sup>50</sup> Po dalších velkých útrapách a několika menších potyčkách dorazil Barbarossa 13. května před hlavní seldžucké město Ikonium (dnešní Konya), kde se proti jeho do krajnosti vyčerpaným vojákům postavilo mohutné seldžucké vojsko.<sup>51</sup> Prameny uvádějí 300 000 až 500 000 jezdců. Tento údaj je nepochybně přehnaný. Reálné odhady ukazují na to, že počet sultánových jezdců byl ve srovnání s Barbarossovým vojskem asi dvojnásobný.<sup>52</sup> Přes početní převahu nepřítele Fridrich trval na tom, že město musí být dobyto, protože v opačném případě by se stalo nepřátelskou základnou v týlu Barbarossova vojska.<sup>53</sup> U Ikonie se tedy odehrála nejslavnější bitva celého tažení, která trvala dohromady pět dnů. Většina pramenů shodně vyzdvihuje především přínos samotného císaře, který měl i přes svůj úctyhodný stařecký věk strhnout osobním příkladem své vojáky a na slavném vítězství vyčerpaných a vyhladovělých poutníků měl nepochybně velkou zásluhu.

Nebyl to však zázrak, jak současníci často na toto vítězství nahlíželi. Vysvětlení bylo daleko prostší. Barbarossova vojska totiž měla na rozdíl od dřívějších křížových tažení velice silnou vojenskou kázeň, nejednalo se o žádné tlupy, ale o ukázněnou brannou moc, vysoce motivovanou a bojeschopnou, a tak oproti seldžuckým vojákům působila jako dokonale fungující stroj. Barbarossa navíc evidentně zaskočil nepřítele svoji taktikou, kdy rozdělil vojsko na dva oddíly, přičemž císařův syn vévoda Fridrich vedl útok přímo na město, zatímco císař se postavil nepříteli v poli. Turci tak byli navzdory své silné početní převaze poraženi a Barbarossa tak po tomto mimořádném vítězství mohl dopřát svému vojsku několikadenní odpočinek v sultánových zahradách před městem.<sup>54</sup>

Samotné Ikonium bylo z důvodu nesnesitelného zápachu rozkládajících se mrtvol ozbrojenými poutníky vyklizeno, nicméně se jim zde dostaly do rukou poměrně velké zásoby potravin, především obilí a také krmiva pro tažná zvířata, jejichž počet byl znovu navýšen o

---

<sup>50</sup> Tamtéž.

<sup>51</sup> Tamtéž.

<sup>52</sup> WETZKY, s. 107.

<sup>53</sup> TYERMAN, s. 424.

<sup>54</sup> OPLL, s. 177.

přibližně 6 000 kusů.<sup>55</sup> Barbarossa se ostatně jako ve všech ostatních případech rozhodl nezdržovat výpravu snahou o rozšíření svého panství, zanechal město Kiliči Arslanovi, který se znovu chopil vlády, a 26. května vyrazil z Ikonía na další pochod. Trasu ozbrojeným poutníkům ukazovali průvodci z řad Seldžuků. Seldžučtí rukojmí zajistili klidný, plynulý a téměř ničím nerušený průběh tohoto úseku tažení.<sup>56</sup> Útoků na křižácké vojsko značně ubylo, ozbrojení poutníci navíc nyní táhli poměrně přívětivým a úrodným územím, bohatým na vodu, kde rostlo několik druhů ovoce. Bez větších potíží dorazili 28. května k městu Pírgus, kde se jeden den odpočali, a 30. května už dorazili k městu Laranda.<sup>57</sup>

Po překročení hranice s Kilikií pokračovalo křižácké vojsko územím většinou osídleným křesťanským obyvatelstvem. Fridrich Barbarossa tak dosáhl úspěchu, kterého nebylo dosaženo ani v roce 1101, ani o necelých 50 let později. Během dvou měsíců od vstupu do Asie totiž přivedl své obrovské vojsko, vyčerpané, ale téměř nedotčené, na přátelské křesťanské území.<sup>58</sup> To samo o sobě bylo v podstatě srovnatelné s nejvýznamnějšími úspěchy celé Třetí křížové výpravy.<sup>59</sup> Císař ihned navázal kontakt s arménským vládcem Lvem II. a byl od Arménů vřele přijat. Na spřáteleném území strávil několik dnů a poté mohl nerušeně pokračovat v dalším pochodu.

Na počátku června zahájili ozbrojení poutníci dlouhý sestup pohořím Taurus.<sup>60</sup> Když se konečně objevili na druhé straně tohoto pohoří a blížili se k pobřeží Středozemního moře, kde doufali v doplnění zásob ze spojeneckých lodí, přišla katastrofa.<sup>61</sup> Fridrich jel se svou družinou v čele armády a dorazil ke břehům řeky Salef (dnes Göksu) dříve než ostatní.<sup>62</sup> Nikdo dodnes neví, co se v neděli 10. června 1190 přesně stalo. „*Onen jindy moudrý muž nemoudře napínal síly proti toku a proudu řeky, třebaže všemi zdržován, vstoupil do vody a ponořen do víru, ten, jenž mnohokrát vyvázl z ohromných nebezpečí, žalostně zahynul.*“<sup>63</sup> Takto tragickou událost zaznamenal kronikář Ansbert. Skutečné příčiny Barbarosovy smrti nejsou však dosud zcela objasněny. Za oněch osm století, které od této tragické události uběhla, vykrytalizovalo značné množství různých teorií o příčině císařovy smrti. Tvrzení

---

<sup>55</sup> WETZKY, s. 120.

<sup>56</sup> OPLL, s. 178.

<sup>57</sup> ANSBERT, s. 107.

<sup>58</sup> TYERMAN, s. 424.

<sup>59</sup> Tamtéž.

<sup>60</sup> BRIDGE, s. 153.

<sup>61</sup> NICOLLE, s. 43.

<sup>62</sup> BRIDGE, s. 153.

<sup>63</sup> ANSBERT, s. 109.

pramenů se rozcházejí. Pravděpodobně při pokusu řeku překonat nebo při koupání našel císař v rychlém proudu řeky smrt. Silný proud jej mohl strhnout pod hladinou a Barbarossa se prostě utopil, nebo byl příčinou smrti v studené vodě Göksu infarkt. Po císařově smrti se celá výprava ocitla ve zcela nové, obtížné situaci.

## 5. Neslavný konec výpravy

Po Barbarossově smrti zavládlo v řadách křižáků zděšení a beznadějí. Císař se totiž pro všechny ozbrojené poutníky stal téměř otcovským symbolem: vojevůdcem, který se o své vojáky stará, ochraňuje je, sdílí s nimi všechny nepříjemnosti, nedostatky i nebezpečí, snáší s nimi hlad, žízeň i únavu a bdí nad jejich životy během celé ozbrojené pouti. Samozřejmě zde rovněž působilo středověké sakrální pojmání panovníka, víra v jeho Boží vyvolení a fortuna, která zajistí úspěch i těm, kterým vládne. Vítězství nad Seldžuky vlilo křižákům novou energii do žil. Navíc dobré vztahy s arménským panovníkem vytvářely potřebné předpoklady k úspěšnému pokračování tažení.<sup>64</sup> Přesto značná část poutníků spatřovala v Barbarossově smrti osudný bod obratu křížové výpravy. Jak velmi výstižně shrnuje ve své knize Antony Bridge: „*Saladin děkoval bohu za jeho smrt jako za zázračné vysvobození od nesmírně mocného nepřítele a křesťané v Tyru se snažili skrýt své roztrpčení nad zmařenými nadějemi.*“<sup>65</sup> Dramatickým účinkům Barbarossova skonu se zcela neubrání ani dnešní moderní člověk. Náhlá a i přes jeho vysoký věk neočekávaná smrt armádu značně demoralizovala a jednota vojska byla narušena. Jakmile zmizela bezprostřední hrozba útoku ze strany nepřátelských místních obyvatel, mohutné vojsko, jež více než rok zachovávalo jednotu tváří v tvář všem zvrátům osudu, se pozvolna začalo rozpadat.<sup>66</sup> Po této těžké ráně osudu se řada křižáků rozhodla k předčasnému návratu do své domoviny. Některé skupiny se oddělily, aby se vrátily z kilikijských nebo později syrských přístavů, jiní odpluli do Palestiny, kde později někteří z nich vytvořili jádro řádu Německých rytířů.<sup>67</sup> Zbytek výpravy však stále ještě představoval úctyhodnou vojenskou sílu, chyběla jí ovšem už jednotná vůle a přesvědčení. Jako nový velitel křížové výpravy byl jednomyslně zvolen císařův syn, vévoda Fridrich Švábský.<sup>68</sup> Přestože mu rozhodně nechyběla odvaha ani vojenské schopnosti, postrádal otcovu autoritu, odhodlanost a rozhodnost.<sup>69</sup> Mrtvolu císaře v Seleukii nabalzamovali a čtyři dny vystavovali na márách ve velké katedrále.

---

<sup>64</sup> OPLL, s. 178.

<sup>65</sup> BRIDGE, s. 153.

<sup>66</sup> WIBECK, Sören, *Korståg. Västerlandets heliga krig*, Lund 2007, s. 184.

<sup>67</sup> BRIDGE, s. 153.

<sup>68</sup> OPLL, s. 179.

<sup>69</sup> TYERMAN, s. 425.

Z města vyrazili 14. června 1190 s panovníkovým mrtvým tělem konzervovaným octem dále.<sup>70</sup> Z tohoto patetického lpění na smrtelných pozůstatcích svého císaře je zřejmé, že měli v úmyslu pochovat Barbarossovy ostatky v chrámu Božího hrobu v Jeruzalémě. Vojsko ozbrojených poutníků pochodovalo po antické pobřežní silnici směrem na Korykos, kde se rozdělilo. Zatímco hlavní síly pokračovaly na pisánských, janovských a benátských korábech do Sýrie, menší část v čele s Fridrichem Švábským, nesoucí Barbarossovy ostatky, pokračovala dále v pěším pochodu a přibližně za tři dny dosáhla Tarsu, kde byly pravděpodobně v chrámu svatého Petra a svaté Sofie pohřbeny Barbarossovy vnitřnosti.<sup>71</sup> Zde se vojsko znovu rozdělilo, tentokrát na tři části. První část ozbrojených poutníků zvolila znovu lodní dopravu a vyplula směrem na Tripolis, který se stále ještě úspěšně bránil proti Saladinovým útokům. Druhá mířila taktéž po moři do přístavu svatého Simeona poblíž Antiochie a třetí část pod velením Fridricha Švábského, ve které se nacházel i český kontingent, pokračovala ve strastiplné cestě po souši až do Mamistry, kde ji opět přijal Lev II. se svými rytíři.<sup>72</sup> Právě zde, v horkých a bažinatých oblastech kilikijské nížiny, onemocněl švábský vévoda malárií a musel být při dalším pochodu zanechán v týlu vojska, což se negativně projevilo na morálce ozbrojených poutníků, kteří se začali měnit v neukázněný dav.<sup>73</sup> Navíc možnosti zásobování se v malé zemi pomalu vyčerpávaly, a tak vojsko začalo znovu trpět hladem a tažná zvířata opět hynula ve velkém množství. Proto byli mnozí nuceni pokračovat pěšky a pochod se tím výrazně zpomalil.

Když křižáci konečně dorazili k mohutné arménské pevnosti Til Hamdun, mohli po krátkém odpočinku pokračovat dále na jih k Hisn-at-Tinát, kde se Fridrich Švábský zotavil po záchvatu malárie. Postavil se pak opět do čela vojska, které brzy poté opustilo arménské území a 21. července 1190 vstoupilo do Antiochie (dnešní Antakya), kde se mu dostalo vlídného přijetí od knížete Bohemunda III.<sup>74</sup> Ve zdejší katedrále svatého Petra bylo pohřbeno Barbarossovo tělo, protože se i přes konzervaci octem začalo rozpadat. Oddělené kosti byly určeny pro Boží hrob, nakonec však skončily v kostele Panny Marie v Tyru.<sup>75</sup> Zbytek přeživších ozbrojených poutníků v Antiochii namísto odpočinku decimovaly různé nemoci, zejména malárie a úplavice. Nákazy nešetřily ani přední osobnosti z vrchního velení

---

<sup>70</sup> WETZKY, s. 155.

<sup>71</sup> TYERMAN, s. 425.

<sup>72</sup> WETZKY, s. 155.

<sup>73</sup> BRIDGE, s. 153.

<sup>74</sup> OPLL, s. 179.

<sup>75</sup> TYERMAN, s. 425.

a královské správy.<sup>76</sup> Za obět' velké epidemie úplavice padla řada účastníků ozbrojené pouti, mezi jinými i biskupové Gottfried z Würzburgu a Martin z Míšně, bádenský markrabě Hermann, či holandský hrabě Floris.<sup>77</sup> Při pohledu na ty, kteří přežili a dostali se až do Antiochie, bylo nejspíše těžké uvěřit, že ještě před relativně krátkou dobou patřili k nejskvělejší křižácké armádě, která kdy opustila Evropu. Není proto divu, že v řadách vojska zavládlo zoufalství a malomyslnost a řada účastníků se v této situaci rozhodla opustit armádu a vydat se zpátky domů.

Christopher Tyerman ve své knize uvádí, že si vévoda Fridrich pohrával dokonce s myšlenkou vybudovat si i s velmi omezenými prostředky mocenskou pozici v severní Sýrii, kterou mu nabízel Bohemund III.<sup>78</sup> Ze strategického hlediska by takové jednání dávalo rozhodně smysl. Případná vojenská hrozba na severu totiž mohla počítat s relativně slabým postavením Saladina v tomto regionu a ohrožení této oblasti by sultána přinutilo přesunout sem další jednotky z Akkonu.<sup>79</sup> Vévoda ovšem nakonec od severního tažení opustil, nejspíše proto, že se jeho ozbrojené síly den ode dne tenčily. Místo toho malý zbytek kdysi mohutného vojska opustil v úterý 19. srpna Antiochii a vyrazil na další pochod směrem na jih do Sýrie. Porazil povstaleckou a muslimům nakloněnou syrskou Laodikáju, obsadil Berytos a mnoho dalších syrských měst, která kdysi patřila Latinům.<sup>80</sup> 28. srpna pak vyplul z Tripolisu do Tyru.<sup>81</sup> Během plavby ale došlo k silné bouři a tři lodě se potopily, což znamenalo další ztrátu pro už tak oslabenou brannou moc.<sup>82</sup>

V Tyru navázal Fridrich Švábský spojení s Konrádem z Montferattu, který velel křižácké posádce za hradbami Tyru, a 7. října 1190 konečně dovedl malé torzo kdysi mohutného říšského vojska do křesťanského tábora u Akkonu.<sup>83</sup> Zde se pak ozbrojení poutníci přidali k obléhání muslimy obsazeného města. Křižáci svírali město v železném prstenci, Saladin však je samotné oblehl a držel v obklíčení, proto se vojsko ocitlo mezi dvěma ohni.<sup>84</sup> Osud celé Fridrichovy výpravy se zde začal pozvolna naplňovat. Poslední

---

<sup>76</sup> Tamtéž.

<sup>77</sup> OPLL, s. 179.

<sup>78</sup> TYERMAN, s. 425.

<sup>79</sup> Tamtéž.

<sup>80</sup> HROCHOVÁ, Věra, *Křížové výpravy*, s. 154.

<sup>81</sup> OPLL, s. 179.

<sup>82</sup> WETZKY, s. 158.

<sup>83</sup> TYERMAN, s. 426.

<sup>84</sup> WETZKY, s. 159.

zbytky vojáků umíraly v bojích, nebo je kosil mor a další nákazy.<sup>85</sup> Situaci, která zde panovala, asi nejlépe vystihují následné řádky z Ansbertovy kroniky: „*Tam také jak ti, kteří předtím obsazovali to město, které Turci opevnili a zostra bránili, tak ti, kteří tam dorazili, žalostně umírali. Kdo u takového mření byl, mohl by věřit, že zde věci lidské došly konce... A třebaže tímto osudem byli někteří zachvázeni později, někteří rychleji, přece všechny složil zákon nutnosti.*“<sup>86</sup>

20. ledna zemřel ve svém stanu již dlouho nemocný švábský vévoda Fridrich.<sup>87</sup> Ansbertova kronika dále vysvětluje: „*Den úmrtí dalších knížat jsme nemohli ani zaznamenat, neboť byla tak častá a tak hojná, a osudné dny se vršily na sebe.*“<sup>88</sup> Syn slavného císaře byl pochován na hřbitově polního špitálu vytvořeného v Akkonu počátkem roku 1190 měšťany z Brém a Lübecku (špitál byl zasvěcen kostelu Panny Marie v Jeruzalémě, což byla zřejmě připomínka německého špitálu ve Svatém městě před rokem 1187).<sup>89</sup> Poslední hrstka bojovníků Třetí ozbrojené pouti Svaté říše římské mu vzdala poslední poctu, bylo to zároveň i konečné a definitivní rozloučení s velkým císařským snem o dobytí Svaté země a osvobození Jeruzaléma. Nyní se všechny pohledy upřely k západnímu obzoru v očekávání, kdy se objeví francouzský a anglický král.

---

<sup>85</sup> ANSBERT, s. 111.

<sup>86</sup> Tamtéž.

<sup>87</sup> WETZKY, s. 165.

<sup>88</sup> ANSBERT, s. 111.

<sup>89</sup> TYERMAN, s. 427.

## 6. Češi na III. křížové výpravě

Pod císařovým vedením táhli na Východ také bojovníci z Čech, jakožto součásti Svaté říše římské. Velení kontingentu českých křížáků bylo svěřeno knížeti Děpoldovi II. z vedlejší větve Přemyslovců.<sup>90</sup> Vládnoucí český kníže Konrád Ota, který usedl na pražský knížecí trůn čerstvě po smrti knížete Fridricha, sice patřil mezi knížata, která přijala na dvorském sjezdu v Mohuči kříž, ale na výpravu se nevydal. České knížectví bylo tehdy ve velkém rozvratu a nový kníže měl plné ruce práce s řešením domácích rozporů.<sup>91</sup> Vzhledem k této okolnosti se rozhodl setrvat ve vlasti. Předáním velení Děpoldovi II. se zároveň elegantně zbavil (toto slovo je skutečně namístě, neboť se výprava jemu i většině českých křížáků stala osudnou) jednoho z potenciálních kandidátů na stále ještě vratký přemyslovský trůn.<sup>92</sup>

Podobně se po přijetí znamení kříže v Mohuči zachovalo více českých pánů, zmínit lze například i významného českého šlechtice Blahoslaveného Hroznatu Tepelského, velmože ze severozápadních Čech. Zůstal ve službách svého vládce Konráda Oty a od papeže si poté nechal slib účasti na ozbrojené pouti zaměnit za úkol vystavět na svém panství v Teplé dům pro premonstrátský řád a klášter pro sestry v Chotěšově. Co se týče samotného českého kontingentu, Konrád dokázal ze šlechtických oddílů oproti císařovu požadavku dát dohromady pouze polovinu mužů. Aby císaři vyhověl, rozhodl se k velice zajímavému řešení. Konrád vyprázdnil všechny věznice a každému vězni dal na vybranou, zda se výpravy zúčastní, nebo ho čeká oprátka. Volba nebyla tudíž zřejmě nijak složitá, protože jiné alternativy nebylo.<sup>93</sup> Navíc všem členům tohoto zvláštního společenství byly vstupem do řad křížáků odpuštěny všechny dosavadní tresty a po návratu mohli žít jako svobodní lidé.<sup>94</sup> Český kontingent tak brzy dosáhl požadovaného bojového stavu.<sup>95</sup> Češi se pak k císařově výpravě připojili v Ostřihomi.<sup>96</sup> O velikosti českého oddílu bohužel nemáme žádné zprávy, zato však nechybí zprávy o jeho udatnosti.<sup>97</sup> Češi se se poměrně brzy zařadili mezi přední bojovníky Barbarosovy armády, působili jako průzkumníci a zejména v potyčkách

---

<sup>90</sup> SOUKUP, s. 26.

<sup>91</sup> HROCHOVÁ, Věra, HROCH, Miroslav, *Křížáci v Levantě*, Praha 1975, s. 175.

<sup>92</sup> WETZKY, s. 42.

<sup>93</sup> WETZKY, s. 11.

<sup>94</sup> WETZKY, s. 42.

<sup>95</sup> Tamtéž.

<sup>96</sup> ŠOLLE, Miloš, *Po stopách přemyslovských Děpolticů. Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, Praha 2000, s. 64.

<sup>97</sup> SOUKUP, s. 26.



v Byzantské říši osvědčili svoji prohanost, ovšem také odvahu a zdatnost.<sup>98</sup> Česká družina se s oblibou účastnila všech drancovacích výprav, při nichž byla obsazována města i hrady. Zvláště výrazně se v tomto směru zapsala do kronikářských vyprávění při průchodu Niší, Adrianopolí a zejména později maloasijskou Filadelfií.<sup>99</sup>

Oddíl Čechů byl i s ohledem na své složení a původ mnohých křižáků vycvičený ke kořistění více než ostatní; mnohdy i přes velké nebezpečí přepadali nepřátele i v nepřístupných místech a odnášeli si často skvostnou kořist. Zatímco v některých oblastech bylo toto jednání přijatelné, či dokonce užitečné (zejména v Thrákii), jinde vedlo k více či méně silným protiakcím obyvatelstva, a bylo proto naprosto zbytečné a nebezpečné. Během pochodu vynesl Barbarossa kromě tělesných trestů i několik desítek rozsudků smrti stětím, z toho šlo často o příslušníky českého expedičního sboru, kteří se dopustili násilí a vražd na obyvatelstvu.<sup>100</sup> Češi se také vyznamenali při bitvě u Axarate i především v průběhu nejslavnější bitvy u Ikonía.<sup>101</sup> Po Barbarossově smrti, kdy se celá výprava začala rozpadat, se část českého oddílu vydala na cestu domů, ale většina již značně oslabeného kontingentu v čele s Děpoldem následovala Fridricha Švábského do Sýrie.<sup>102</sup>

7. října 1190 zbytek kdysi mocného a početného vojska stanul před hradbami Akkonu.<sup>103</sup> Jednalo se přibližně o třicetinu či čtyřicetinu původního stavu, který vyrazil osvobodit Boží hrob z rukou nevěřících. Necelá polovina z nich byli příslušníci české družiny pod vedením knížete Děpolda, kteří na tom byli navíc zdravotně lépe než ostatní ozbrojení poutníci a mohli v poměrně krátké době zasáhnout do bojů při obléhání města.<sup>104</sup> Při obléhání Akkonu se tak během bitvy na řece Belus mohla naposledy jako celek vyznamenat česká družina. *„Nebylo jich snad více než tři sta, když na svých koních, vyjíce přitom spíše jako ďáblové než Dítka Boží, vpadli na onen most, kde předtím tolik dobrých křesťanů své životy nechati muselo. Mnoho jich padlo, sestřeleno z koní, jiní zahynuli skláceni šavlemi, ale oni neustali rubat Saracény, dokud je všechny nezdolali.“*<sup>105</sup> Takto událost zaznamenal následovník Ansberta. Během srážky na mostě u Auku padla více než polovina českých

---

<sup>98</sup> SOUKUP, s. 27.

<sup>99</sup> ANSBERT, s. 95.

<sup>100</sup> WETZKY, s. 45.

<sup>101</sup> ŠOLLE, s. 64.

<sup>102</sup> HROCHOVÁ, HROCH, *Křižáci v Levantě*, s. 175.

<sup>103</sup> WETZKY, s. 158.

<sup>104</sup> Tamtéž.

<sup>105</sup> WETZKY, s. 162.

ozbrojených poutníků.<sup>106</sup> 21. listopadu 1190 zemřel kníže Děpold na následek těžkého zranění a zbytek českých ozbrojených poutníků přešel do služeb anglického krále Richarda Lví Srdce. O dalším osudu Čechů bohužel nemáme téměř žádné informace. Je pravděpodobné, že většina jich na křížové výpravě zemřela, nicméně existují zprávy o veteránech, kteří se do Čech nakonec vrátili (někteří snad již z Malé Asie, jiní možná až od Akkonu).<sup>107</sup> Česká účast na Třetí křižiáři tedy zanechala nikoliv nevýznamnou stopu.

---

<sup>106</sup> WETZKY, s. 164.

<sup>107</sup> HROCHOVÁ, HROCH, *Křižiáci v Levantě*, s. 176.

## 7. Barbarossův odkaz

Fridrich Barbarossa byl již v době před vypuknutím Třetí křížové výpravy nesmírně váženým evropským státníkem. Nebyl to však zdaleka pouze jeho věk, co vzbuzovalo u ostatních úctu. Už jako mladý oslňoval své současníky. Takto ho například ve své knize charakterizuje Antony Bridge: *„Byl odvážný, inteligentní, rozhodný a byl obdařen nezdolnou energií, zkrátka se zdálo, že byl nadán všemi ctnostmi, a i když mu bylo v době Třetí křížové výpravy skoro sedmdesát, neztratil nic ze svého kouzla a byl pořád stejně plný života jako mnozí o polovinu mladší muži.“*<sup>108</sup>

Zatímco první dvě křížové výpravy představovaly různorodé křesťanské voje volně spojené ideologií a dočasným přenesením nedílné vojenské pravomoci na jedinou osobu, Třetí křížová výprava byla podnikem celého státního uskupení, reprezentované jedinou osobou – císařem Svaté říše římské, tedy tím, který dosáhl hodnosti dané bezprostředně od Boha, hodnosti, která ho stavěla do čela celého křesťanského světa. Fridrich Barbarossa více než kterýkoli jiný panovník od doby Karla Velikého ztělesňoval ideu a ideál středověkého královského majestátu, a když se na jaře roku 1188 chopil kříže, zasáhla celou Evropu vlna nadšení. To mimo jiné dokládá i fakt, že dokonce i zahraniční dějepisci, kteří byli v době papežského schizmatu vůči říši nezřídka velice kriticky naladěni, o něm nyní hovořili jako o svém císaři.<sup>109</sup> I proto měla Fridrichova smrt ještě před příchodem do Svaté země skutečně katastrofální následky pro celou Třetí křížovou výpravu, neboť kromě toho, že přišla o jednu z největších a nejlépe vybavených armád v historii výprav, měla význam i značně symbolický. A jak je všeobecně dobře známo, symboly v historii často hrají významnou roli. V roce 1190, tedy bezprostředně po Barbarossově smrti, vyvolal císařův skon pochopitelně velmi hluboký dojem, protože byl všeobecně považován za osudovou ránu, zasazenou velkému podniku, na němž se tak či onak podílel celý tehdejší křesťanský svět.

Stejně jako je nejasná příčina jeho smrti, je nejasný také konec Barbarossových ostatků. Kostí slavného císaře byly dopraveny do Tyru, zde se ovšem stopy po nich zcela ztrácejí a není tudíž jasné, zda je císařův syn Fridrich Švábský dokázal dopravit až do Akkonu, nebo nikoliv. Jeden z arabských pramenů (Abú Schama) hovoří o tom, že křesťané žijící ve Svaté zemi upozorňovali ještě roku 1197 císaře Jindřicha VI., že ostatky jeho otce

---

<sup>108</sup> BRIDGE, s. 151.

<sup>109</sup> Tamtéž.

jsou dosud uloženy v Tyru, ačkoli by měly být podle původního záměru uloženy v Jeruzalémě.<sup>110</sup> V roce 1878 inicioval německý kancléř Oto von Bismarck výzkumnou výpravu z univerzity v Lipsku, jejíž členové pátrali v katedrále v Tyru po Barbarossově hrobu; tato snaha však nevedla k žádnému pozitivnímu výsledku.<sup>111</sup> Jejím přínosem bylo „pouze“ první badatelské prozkoumání trosk svého času významného křižáckého města.

Barbarossův neobyklý, tragický konec daleko od vlastní země i prazvláštní osud jeho ostatků dal (i když až v pozdním středověku) vznik mnoha legendám. Jedna z nich vypráví o tom, jak se císař jednoho dne slavně vrátí, aby pokračoval v křížové výpravě. Někde v Sýrii pověsí svůj štít na uschlý strom, ten se opět zazelená a rozkvetne a císař definitivně osvobodí Svatou zemi, kterou pak už nikdy nebude nutno bránit mečem.<sup>112</sup> Další pověst hovoří o Barbarossovi jako o panovníkovi, jenž ve skutečnosti nezemřel, ale sedí v nitru tajemné hory u zlatého stolu, jehož deskou prorůstá Barbarossův vous, který se dvakrát obtáčí kolem stolu. Až se obtočí potřetí, císař povstane, aby zjednal v celé říši opět právo pořádek.<sup>113</sup> Za útočiště legendárního císaře bývaly označovány Kyffhäuser na Zlaté Nivě nad Tilledou, Untersbeg u Salcburku či skalní jeskyně poblíž Kaiserslauternu (tato legenda byla s osobou Fridricha I. poprvé spojena v roce 1519, kdy došla literárního zpracování v dílu Lidové čtení o císaři Fridrichovi).<sup>114</sup>

Renesanci prodělaly legendy o císařovi v 19. století (hlavně zásluhou probouzejícího se nacionalismu), zejména na jeho konci za vlády Viléma I. Pruského, což kromě zájmu kancléře Bismarcka o Barbarossovy ostatky dokládají i další symboly, mimo jiné například jezdecké sochy Viléma I. (jehož Felix Dahn v jasně narážce na štaufského vládce nazval Bělovousým) a samotného Fridricha, umístěné před obnovenou falcí v Goslaru. Nejvíce okázalou a ideologicky motivovanou oslavou Barbarossy je gigantický národní památník na Kyffhäuseru dokončený roku 1896, kde můžeme vidět 81 metrů vysokou věž s 6,5 metrů velkou podobiznou spícího Fridricha.<sup>115</sup> Profesor Munz se na konci 70. let tohoto století snažil prokázat, že legenda, která popisuje císaře spícího v hoře a připraveného vrátit se a obnovit

---

<sup>110</sup> OPLL, s. 179.

<sup>111</sup> Tamtéž.

<sup>112</sup> WETZKY, s. 154.

<sup>113</sup> VÄGNER, Peter, *Der schlafende Kaiser*, [online, cit. 31. 3. 2014]. URL: <http://www.welt.de/print/wams/reise/article10644496/Der-schlafende-Kaiser.html>

<sup>114</sup> OPLL, s. 311.

<sup>115</sup> VÄGNER, Peter, *Der schlafende Kaiser*, [online, cit. 31. 3. 2014]. URL: <http://www.welt.de/print/wams/reise/article10644496/Der-schlafende-Kaiser.html>

slávu německé říše, se ve skutečnosti vůbec netýkala jeho a upozorňoval na to, že se legendy tohoto druhu netvoří o tragických hrdinech.<sup>116</sup>

Všechny tyto legendy, především však jejich interpretace z konce 19. století (pochopitelně poznamenaná ideologickým přístupem), měly ovšem se skutečným poznáním Fridrichovy osobnosti pramálo společného. Snad nejpodlejší zhanobení jeho jména představovalo během druhé světové války označení útočné operace proti SSSR jako Fall Barbarossa. Po skončení druhé světové války se pak Barbarossovo jméno muselo notně stát symbolem „notorické agresivity Němců“.<sup>117</sup> Když na závěr téma trochu odlehčíme, nezbyvá než podobně jako ve své knize Karl von Wetzky konstatovat, že starý císař opravdu nemohl za to, že právě s ním ztotožňoval Adolf Hitler své nacistické plány na uchvácení světa, přičemž zcela jistě nesdílel s císařem Fridrichem jeho vnitřní křesťanské ani rytířské přesvědčení.<sup>118</sup>

---

<sup>116</sup> J. OTWAY-RUTHVEN, *Frederick Barbarossa: a study in medieval politics* by PETER MUNZ, Hermathena, 1969, 109, s. 81.

<sup>117</sup> OPLL, s. 10.

<sup>118</sup> WETZKY, s. 154.

## 8. Závěr

Bez ohledu na to, jestli chceme nebo ne, nás křížové výpravy neustále v dějinách provázejí a budou doprovázet i nadále. Jsou součástí dějin Západu a národy, které se jich nikdy neúčastnily, jsou touto historickou absencí poznamenány, nebo k Západu vlastně nepatří. Fridrich Barbarossa se stal ve své době dominující osobností politického dění v západním světě, jeho věhlas a vážnost sahala v posledních letech jeho života daleko za hranice říše. Po dobytí Jeruzaléma sultánem Saladinem, k němuž došlo čtyřicet let po neúspěšném tažení Barbarossova strýce, a kterého se tehdy účastnil také mladý Fridrich, vyvstala s naléhavou nutností otázka uspořádání nové křížové výpravy.<sup>119</sup> Rozhodnutím převzít její velení se se Fridrich naposledy ujal vedení křesťanstva, neboť všichni si byli dobře vědomi, že podnik takového významu a rozměrů mohl mít naději na úspěch jen v případě podpory ze strany římského císaře.

S určitostí můžeme říci, že Fridrichova poslední válečná výprava, která byla zároveň posledním významným západoevropským pozemním útokem na východní Středomoří, byla neúspěšná. Skončila katastrofou, jakou nikdo nepředpokládal. Přesto se ani v nejmenším nelze domnívat, že by při přípravách na křížové tažení bylo něco zanedbáno či podceněno. Fridrich výpravu plánoval velmi důkladně, snažil se poučit z chyb ze svých předchůdců (zcela správně například rozhodl, že účast na výpravě si budou financovat sami účastníci) a vše do posledních podrobností připravil. Barbarossovo početné vojsko bylo velmi disciplinované, pořádek a zbožnost jeho ozbrojených poutníků se staly až pověstné. Když vezmeme v potaz například původ mnohých křížáků, kteří se výpravy účastnili jako odsouzení zločinci (což můžeme příhodně demonstrovat na českém oddílu), jedná se o vcelku pozoruhodný jev. Nutno podotknout, že v tomto případě se rozhodně nejedná o žádný uměle vytvořený obraz „křesťanského vojska“ vytvořený pozdějšími Barbarossovy obdivovateli a chvalořečníky, či výmysl přímých svědků a kronikářů. Seberegulační mechanismy vojska skutečně fungovaly a až do císařovy smrti dokázaly udržet morálku na velmi vysoké úrovni. Není tedy divu, že podle představ samotného Barbarossy a jeho blízkého okolí mělo být celé tažení podnikem, který zvýší prestiž hlavy římské říše a bude perlou v koruně Fridrichovy slávy. Skutečnost ale byla jiná. Hlavním důvodem neúspěchu říšského tažení byla samozřejmě císařova smrt ještě před příchodem do Svaté země. Až do tohoto osudného okamžiku lze výpravu vnímat jako

---

<sup>119</sup> OPLL, s. 320.

úspěšnou, neboť prokázala životnost a sílu sil latinského křesťanstva a naopak odhalila slabost byzantského císaře Izáka Angela, podobně jako nedostatky politické nestability maloasijských států.

Císařova smrt defacto ohlásila konec nejen německého proudu tažení, ale předznamenala celkový neúspěch Třetí křížové výpravy, na níž se podíleli i další evropští vladaři. Pokračujících bojů se účastnili převážně angličtí a francouzští rytíři, jimž se podařilo dosáhnout pouze dílčích úspěchů, jako bylo dobytí Kypru v květnu a především dobytí Akkonu v červenci 1191, kde následně vzniklo Akkonské království.<sup>120</sup> Fakticky jediným trvalým a s určitostí nejvýznamnějším výsledkem říšské účasti na Třetí křížové výpravě bylo založení společenství německého špitálu u Akkonu. V roce 1196 byla tato komunita, jež se starala o nemocné, organizována již jako špitální řád, kterému byla v roce 1198 uložena povinnost bojovat proti nevěřícím.<sup>121</sup> Toto společenství navazovalo na německou složku johanitského řádu a postupně se převtělilo v řád německých rytířů.

Po Třetí křížové výpravě toho tedy zbylo málo: řád německých rytířů, který byl během výpravy založen a jehož působiště se později přesunulo do Pobaltí, křesťanské království na Kypru a pověstmi opředená vzpomínka na slavné tažení a tragickou smrt hrdinného císaře Fridricha Barbarossy. Pro samotného Barbarossu však musela být křížová výprava v mnoha ohledech naplněním nejen rytířských životních ideálů, ale také představ o křesťanském panovníkovi, které byly tak výrazně ovlivňovány vzorem Karla Velikého, císařova prvního předchůdce na trůně středověké říše.<sup>122</sup>

Pouze nepředvídatelné okolnosti znemožnily Fridrichovi, aby sehrál jednu z hlavních rolí během Třetí křížové výpravy. Jeho smrt a následné zhroucení celé říšské výpravy představuje jeden z největších otazníků křížáckého hnutí, potažmo i celých středověkých dějin. Pokud by se Barbarossovi podařilo přivést v létě roku 1190 před Akkon své vojsko, jež by i přes značné ztráty stále čítalo několik desítek tisíc mužů, mohlo město padnout zřejmě o rok dříve. Ale to už se dostáváme do roviny spekulací. Jisté nicméně je, že i Saladin přiznával, že ho toto nebezpečí velmi znepokojovalo, neboť jeho moc by pravděpodobně

---

<sup>120</sup> RAJLICH, Jiří, *Křížové výpravy a papežská politika*. In: Historický obzor, 1997, 8(3/4), s. 61.

<sup>121</sup> TYERMAN, s. 427.

<sup>122</sup> OPLL, s. 320.

utrpěla značné trhliny již dlouho před příjezdem francouzského a anglického krále.<sup>123</sup> Nelze pochybovat o tom, že společné tažení takto početných sil z již zajištěné základny v Akkonu by nepochybně dávalo šanci na dobytí Jeruzaléma.

Když se ještě na úplný závěr vrátíme k osobě samotného císaře, smrt na takovém tažení se zdá být symbolem, ztělesněním všeho, po čem císař toužil, v co doufal a co očekával. Jeho skon však zároveň rozhodujícím způsobem přispěl ke zkreslení a pokřivení dějinného obrazu, který si o něm vytvořily pozdější generace, stejně tak jako k ideologickému ožívování jeho odkazu dalšími osobnostmi německých dějin.

---

<sup>123</sup> TYERMAN, s. 427.



## 9. Seznam použité literatury a pramenů

### *Prameny:*

ANSBERT, *Třetí křížová výprava dle kronikáře Ansberta, historie o výpravě císaře Fridricha sestavená jakýmsi rakouským klerikem, který se jí účastnil, jménem Ansbert (Skutky nejjasnějšího z římských císařů Fridricha)*, Příbram 2013.

### *Literatura:*

BRIDGE, Antony, *Křížové výpravy*, Praha 1995.

HROCHOVÁ, Věra, *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*, Praha 1982.

HROCHOVÁ, Věra, HROCH, Miroslav, *Křižáci v Levantě*, Praha 1975.

MADDEN, Thomas F., *The new concise history of the Crusades*, New York 2005.

NICOLLE, David, *The Third Crusade 1191. Richard The Lionheart and the battle for Jerusalem*, Oxford 2005.

OPLL, Ferdinand, *Fridrich Barbarossa. Císař a rytíř*, Praha 2001.

OTWAY-RUTHVEN, Annette J., *Frederick Barbarossa. A study in medieval politics* by PETER MUNZ. In: *Hermathena*, 1969, 109, s. 81–82.

PHILLIPS, Jonathan, *The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople*, Londýn 2005.

RAJLICH, Jiří, *Křížové výpravy a papežská politika*. In: *Historický obzor*, 1997, 8 (3/4), s. 57–64.

SOUKUP, Pavel, *Fridrich Barbarossa a jeho doba*. In: ANSBERT, *Třetí křížová výprava dle kronikáře Ansberta, historie o výpravě císaře Fridricha sestavená jakýmsi rakouským klerikem, který se jí účastnil, jménem Ansbert (Skutky nejjasnějšího z římských císařů Fridricha)*, Příbram 2013, s. 7–36.

ŠOLLE, Miloš, *Po stopách přemyslovských Děpoliců. Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, Praha 2000.

TYERMAN, Christopher, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, Praha 2012.

WETZKY, Karl von, *Bůh tomu chce. Češi a Moravané na III. křížové výpravě do Svaté země*, Brno 1998.

WIBECK, Sören, *Korståg. Västerlandets heliga krig*, Lund 2007.

*Elektronické zdroje:*

VÄGNER Peter, *Der schlafende Kaiser*, [online, cit. 31. 3. 2014]. URL:  
<http://www.welt.de/print/wams/reise/article10644496/Der-schlafende-Kaiser.html>

## 10. Resümee

In meiner Arbeit beschäftige ich mich mit dem Thema Militärzug von Friedrich Barbarossa im Rahmen des Dritten Kreuzzuges. Jedes Thema, das mit einer Persönlichkeit verbunden ist, die so eine feste Stelle in dem menschlichen Bewusstsein hat, wie Friedrich Barbarossa, ist für jeden Historiker ohne Zweifel eine große Herausforderung und aus diesem Grund ist die Wahl des Themas nicht besonders zu begründen.

Die Arbeit ist in acht Kapitel geteilt und mit einem fremdsprachigen Resümee und einer Literaturquellenliste ergänzt. Das nach der Einleitung folgende Kapitel heißt *Fall von Jerusalem und Vorbereitungen auf die bewaffnete Wanderung*. Außer Auswirkungen des Falles der Stadt auf die ganze westliche Welt wird hier die Handlung zwischen Barbarossa und dem Papst, Vorbereitung des Reiseplans der bewaffneten Wanderung, Verhandlung über Durchgang der Armee mit Herrschern von einzelnen Ländern oder Aufbau und Zahlstand der Armee behandelt. Das folgende Kapitel *Kaiserliche Unstimmigkeiten auf dem Gebiet Byzanz* behandelt den Eintritt des mächtigen Kaiserheers in Ungarn, das freundliche Treffen Barbarossa mit dem ungarischen König Béla III, die späteren Unstimmigkeiten mit dem byzantinischen Kaiser Izák Angel und Plagen des Reichsheers durch unfreundliche Angriffe. Weiter wird hier Plünderung Byzanz von bewaffneten Wanderern, Abmarsch der Ungarntruppe und problematischer Übergang der Barbarossas Armee über das Meer beschrieben. Die vierte Kapitel *Der berühmte Sieg und eine unerwartete Tragödie* wird dem Eintritt des Zuges ins Gebiet von Türken gewidmet, erklärt die Fakten über unfreundliche Angriffe der dortigen Bürger gegenüber Rittern des Heiligen Kreuzes, Stellung des neuen Herrschers Qutbuddin gegenüber dem Zug, berühmten Sieg des Kreuzzuges in der Schlacht um Seldžuks Hauptstadt Konya und den tragischen Tod des Kaisers im Fluss Salef. Das folgende fünfte Kapitel *Das erfolglose Ende der Wanderung* behandelt die Auswirkungen des Todes des Kaisers auf die Moral vom Heer und seine allmähliche definitive Vernichtung. Die Kapitel *Das tschechische Heer auf III. Kreuzzug* weist auf Abwesenheit des herrschenden tschechischen Kurfürst hin, beschäftigt sich mit der Zusammensetzung des tschechischen Kontingents an der Spitze mit Kurfürst Děpolt, bewertet die Bedeutung und Beitrag der tschechischen Armee, Aufgaben und Erfolge der tschechischen Kämpfer. Das siebte Kapitel mit dem Namen *Barbarossas Hinweis* behandelt die mit den Sagen verbundene Erinnerung an den berühmten Zug und den tragischen Tod des mutigen Kaisers und erinnert uns an Wiederbelebung seines Hinweises in

den deutschen Geschichten. In der Schlussphase versuche ich dann Vorgang und Ergebnis der Wanderung zu bewerten (auf die Auswirkungen vom Zug hinzuweisen – Orden der deutschen Ritter, christliches Königtum auf Cypern).

Mit Sicherheit können wir sagen, dass der Friedrichs letzte Militärzug, der gleichzeitig der letzte bedeutende westeuropäische irdige Angriff auf das östliche Mittelmeergebiet war, nicht erfolgreich war. Unerwartete Umstände verhinderten Friedrich, dass er eine von Hauptrollen in dem dritten Kreuzzug spielen konnte. Sein Tod und folgender Sturz des ganzen Reichszuges stellt eins von den größten Fragezeichen der Kreuzbewegung, sogar der ganzen mittelalterlichen Geschichte. Der Tod des Kaisers bedeutete eigentlich das Ende nicht nur von dem deutschen Zug, sondern beeinflusste auch den gesamten Misserfolg des dritten Kreuzzuges.